

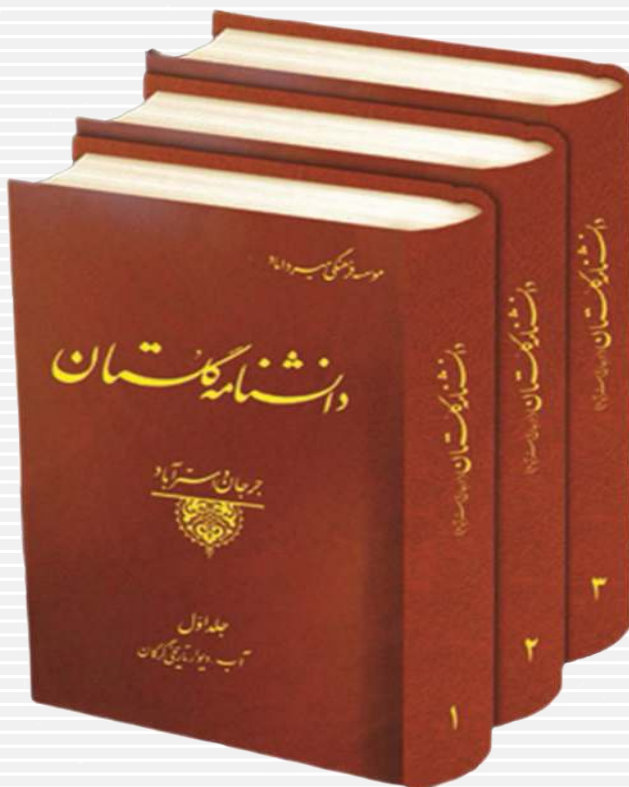
گزارش فعالیت‌های مرکز دانش‌نامه گلستان

تلاش برای گردآوری نخستین دایرةالمعارف

دانش‌نامه گلستان (سرزمین جرجان و استرآباد)

رحمت‌اله رجایی
مدیر اجرایی دانش‌نامه
گلستان

■ مقدمه

گردآوری، تدوین و انتشار دایرةالمعارفی برای سرزمین تاریخی جرجان و استرآباد که امروزه بدون در نظر گرفتن پیشینه تاریخی آن، «استان گلستان» نامیده می‌شود، یکی از ایده‌های اولیه در تأسیس مؤسسه فرهنگی میرداماد بود که از سال ۱۳۸۲ فعالیت خود را آغاز کرد. این امر ناشی از ضرورتی بود که با تأسیس استان جدید با نام «گلستان» در شرق استان مازندران احساس می‌شد و دقیقاً هم‌راستای اهداف ایجاد مؤسسه فرهنگی میرداماد همان «احیاء تاریخ فرهنگ و مواریت گرانقدر خطه عالم‌پرور گلستان (جرجان و استرآباد)» بود.

دست‌اندرکاران مؤسسه فرهنگی میرداماد موضوع گردآوری دانش‌نامه را با برخی از فعالان فرهنگی استان درمیان گذاشتند تا این‌که آقای احسان مکتبی مسؤل پیگیری آن شدند. ایشان با دعوت از چهره‌های فرهنگی استان به خصوص برخی اساتید دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان و نگارنده، نخستین جلسات را تشکیل دادند که در آن مباحث مختلفی پیرامون چگونگی گردآوری و تدوین دایرةالمعارف مطرح شد. در همین زمان ایشان، برای ادامه تحصیل به کشور هندوستان رفته و کار تدوین دایرةالمعارف به‌طور رسمی از مهر ۱۳۸۴ به اینجانب سپرده شد.

نگارنده اگرچه تا حدودی با برخی دایرةالمعارف‌ها آشنا بوده و نگاهی به آن‌ها داشت، ولی با هدف آشنایی بیشتر و بهتر، طی سفری به شهر مشهد، بسیاری از دایرةالمعارف‌ها را در کتابخانه آستان قدس رضوی مورد بررسی قرار دادم. از همین سال با بسیاری از اهل فن در سراسر ایران، ارتباط برقرار کردم. در راستای بهره‌گیری از تجربیات انجام شده، سفرهای مختلفی به شهرهای تهران، مشهد، قم، اصفهان، شیراز، کیش، قشم، یزد، شهرکرد، ساری، زاهدان و... انجام داده و ضمن بازدید از مراکز فرهنگی فعال از جمله، بنیاد خراسان پژوهی، موزه، کتابخانه و مرکز اسناد آستان قدس رضوی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی، بنیاد فارس‌شناسی، مرکز دانشنامه فارس، مرکز ساری‌شناسی، کتابخانه ملی رشت، مرکز دایرةالمعارف بزرگ اسلامی، مرکز کاشان‌شناسی، مجموعه تخت فولاد اصفهان، خانه ملل اصفهان، مؤسسه ریحانه‌الرسول یزد، کتابخانه کامبوزیا زاهدان، کتابخانه آیت‌الله مرعشی نجفی قم، مجمع فکر اسلامی، مرکز دایرةالمعارف علوم اسلامی، مؤسسه امام خمینی قم، بنیاد فرهنگ کاشان، مرکز تدوین دانشنامه امام خمینی قم، بنیاد ایران‌شناسی شهرکرد، مرکز اسناد ملی ایران، مرکز اسناد وزارت خارجه، مجمع جهانی اهل بیت در قم، کتابخانه، مرکز اسناد و موزه مجلس شورای اسلامی و... با دست‌اندرکاران فرهنگی به خصوص در امر دانش‌نامه‌نویسی دیدار و گفت‌وگو کردم. همچنین ارتباطاتی با مراکز ایران‌شناسی در شهرهای مختلف از جمله قزوین، شهرکرد، بنیاد دایرةالمعارف، مرکز اسناد و تاریخ دیپلماسی وزارت خارجه، بنیاد نیشابور، مرکز گیلان‌شناسی و... برقرار شد. و دیدارهایی با آقایان غلامرضا گلی زواره، دکتر محمد مرتضائی، دکتر وحید ریاحی، خانم دکتر پروانه نیک‌طبع، حجت الاسلام محمدعلی مقدم، کوروش نوروز مرادی، کوروش کمالی سروستانی، افشین عاطفی، دکتر عباس قنبری، پروفیسور امین، دکتر حسین اسلامی، دکتر بلوک‌باشی و... انجام شد. در این زمینه نگارنده مدیون یاری و مساعدت بسیاری است که یکی از شاخص‌ترین آن‌ها

زنده‌یاد استاد حسن انوشه مدیر «دانشنامه ادب فارسی» بود که هم‌چون معلمی بزرگ، دست شاگرد خود را گرفته و او را راهنمایی و هدایت کرد که نام و یادش گرمی باد.

تشکیل و برگزاری جلسات دانش‌نامه در مؤسسه فرهنگی میرداماد به طور مستمر ادامه یافت و نگارنده برای جلب همکاری، به شهرهای مختلف استان گلستان از جمله کردکوی، بندرترکمن، گمیشان، علی‌آباد کتول، رامیان، کلالة، گنبدکاووس، همچنین شهر نوکنده و حتی برخی روستاها از جمله روستای بالاجاده سفر کردم. در همین راستا با نهادهای مختلف علمی و پژوهشی از جمله دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان، دانشگاه گلستان، مرکز تحقیقات جهاد کشاورزی، اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان گلستان، اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی، آموزش و پرورش و... همچنین مراکز فرهنگی چون بنیاد فراغی گنبدکاووس، جمعیت مختوم‌قلی کلالة، جمعیت فرهنگی چاووش بندرترکمن و... ارتباطاتی برقرار گردید. تمامی این جلسات و تلاش‌ها منجر به تأسیس و شکل‌گیری نهادی به نام «مرکز دانشنامه گلستان» در مؤسسه فرهنگی میرداماد شد که کار پیگیری و تدوین دایرةالمعارف استان گلستان را به عهده گرفت. این مرکز در راستای اهداف خود با استقرار در ساختمان مؤسسه فرهنگی میرداماد واقع در محله دربُنو اقداماتی را انجام داده است.

■ گردآوری مدخل‌ها

گردآوری و تعیین مدخل‌ها و به روز کردن آن‌ها، یکی از مهمترین فعالیت در نگارش دایرةالمعارف است که مرکز دانشنامه گلستان از ابتدا و به طور مستمر در پی آن بوده و هست. در اولین گام (اواخر سال ۱۳۸۴) ۲۴ سرفصل مشخص شد تا از درون آنها مدخل‌ها استخراج گردد. در گام دوم سرفصل‌های دانشنامه گلستان به ۳۷ مورد افزایش یافت و از درون هریک از سرفصل‌ها، ده‌ها و بلکه صدها مدخل استخراج و به صورت جزوه‌ای مدّون گردید. کار مدخل‌گزینی با برداشتن گام سوم از تیرماه ۱۳۸۸ ادامه یافت و با برگزاری نشستی در روز چهارشنبه ۱۳ آبان همین سال در (سی و سومین جلسه شورای تدوین دانشنامه) به تصویب رسید و تمامی آنها در کتابچه‌ای چاپ که هم‌چنان مبنای کار است و همواره به روز می‌گردد.

■ راه‌اندازی کتابخانه تخصصی استان گلستان

تدوین دانشنامه گلستان، بدون وجود منابع لازم ممکن و میسر نبوده و نیست، از اینرو به رغم وجود کتابخانه بزرگ میرداماد، تلاش برای تأسیس کتابخانه تخصصی استان شناسی با اختصاص یک قفسه در اتاق دانشنامه واقع در ساختمان محله دربُنو و سپس اتاقی در ساختمان جدید از سال ۱۳۸۵ آغاز شد. هم‌اکنون، کتابخانه تخصصی استان شناسی کتابخانه میرداماد با وجود بیش از ۸۴۵ عنوان و ۱۲۵۰ جلد کتاب، تنها کتابخانه تخصصی استان شناسی است که کمتر منبعی پیرامون سرزمین گرگان (استان گلستان) را می‌توان یافت که در آن نباشد.

■ انتشار مقالات، از دفاتر تاسایت مرکز دانشنامه گلستان

مهمترین کار مرکز دانشنامه گلستان برای گردآوری دایرةالمعارف استان، نوشتن مقالات پیرامون

مدخل‌های مشخص بود که از همان سال ۱۳۸۴ آغاز شد. در همین راستا با هدف ارزیابی مقالات، نشان دادن پویایی و تحرک مرکز و... مقالات دانشنامه (تقریباً ده مقاله) در قالب دفترهایی در ابعاد A۴ منتشر و به خصوص برای برخی از نهادها، اهل فن و... در سراسر ایران ارسال می‌شد. پیش درآمد اول این مجموعه، در شهریور ۱۳۸۴ منتشر و آخرین آن نیز (دفتر سیزدهم) در اسفند ۱۳۸۷ منتشر گردید. با راه‌اندازی سایت مؤسسه فرهنگی میرداماد مقالات دانشنامه به صورت PDF در این سایت منتشر می‌شد. تاکنون نیز انتشار مقالات در سایت مرکز دانشنامه گلستانه چنان ادامه دارد.

■ تلاش در آشنا کردن عموم مردم با «دانش‌نامه نویسی»، با هدف ایجاد توجه نسبت به دانش‌نامه

تلاش برای تدوین دایرةالمعارف استان گلستان، در سطح استان اقدامی جدید و نو بود و تجربه‌ای در این زمینه وجود نداشت در همین راستا تلاش گردید تا اهالی استان، از جمله فعالان فرهنگی و... با دانش‌نامه و دانش‌نامه‌نویسی آشنا شوند. در این زمینه دو اقدام مهم انجام شد:

الف: گردآوری و چاپ کتابچه «دانش‌نامه و دانش‌نامه نویسی» در سال ۱۳۸۷

ب: برگزاری همایش آشنایی با دانش‌نامه‌نویسی در سال ۱۳۸۷ که در تالار فخرالدین اسعد گرگانی با حضور استاد سیدکاظم موسوی بجنوردی مدیر دایرةالمعارف بزرگ اسلامی و دکتر سیدصادق سجادی تاریخ‌نگار و معاون مرکز همراه بود که نقش مهمی در طرح موضوع دانش‌نامه در استان گلستان داشت.

■ حضور در نشست‌های علمی و فرهنگی

به زرس قاطع می‌توانم بگویم که مرکز دانش‌نامه در طول سال‌های از ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۲ در تمامی نشست‌های علمی، فرهنگی و نیز همایش‌های مرتبط با سرزمین گرگان در داخل و خارج از استان حضور فعال داشته و سعی کرده ضمن برقراری ارتباط با فعالان فرهنگی کشور، در کنار معرفی فعالیت‌های دانش‌نامه گلستان، کار گردآوری و تدوین آن را تداوم ببخشد.

■ اطلاع‌رسانی

پیشبرد کارها نیازمند اطلاع‌رسانی فعالیت‌های مرکز دانش‌نامه گلستان بود که در همین راستا انتشار خبرنامه دانشنامه گلستان از اسفند ۱۳۸۷ آغاز و تا اسفند سال ۱۳۹۲ با انتشار شماره ششم تداوم یافت. با توجه به راه‌اندازی سایت مؤسسه فرهنگی میرداماد، کار اطلاع‌رسانی از طریق این سایت تداوم یافت. هم‌اکنون کار اطلاع‌رسانی از طریق سایت مؤسسه و سایت اختصاصی مرکز دانش‌نامه گلستان و هم‌چنین فصل‌نامه میرداماد انجام می‌شود. امروزه سایت مرکز دانش‌نامه گلستان محل اصلی اطلاع‌رسانی است، در همین راستا مرکز دانش‌نامه با بسیاری از نشریات محلی، خبرگزاری‌ها و فعالان رسانه‌ای ارتباط داشته و دارد، که یقیناً همکاری آن‌ها نقش زیاد در معرفی فعالیت‌های این نهاد داشته و جای تقدیر بسیار دارد.

■ برگزاری نشست‌های علمی و فرهنگی

مرکز دانش‌نامه گلستان در راستای تحقق اهداف خود، ضمن حضور در بسیاری از جلسات و نشست‌های علمی مرتبط با استان، خود مبتکر برگزاری نشست‌های علمی و فرهنگی بسیار به تنهایی و یا با همکاری برخی دیگر از نهادها بوده، که فهرست بعضی از آنان عبارتند از:

• آشنایی و معرفی دانشنامه گلستان خرداد (۱۳۸۷) با حضور آقایان سیدکاظم موسوی بجنوردی بنیانگذار و مدیر و دکتر سیدصادق سجادی معاون مرکز دایرةالمعارف بزرگ اسلامی.

• برگزاری مراسم «ستوده و نیم قرن گرگان پژوهی» (مهره ۱۳۹۰) با حضور استاد دکتر منوچهر ستوده، استاد علی دهباشی و آقای مصطفی نوری .

• نشست علمی «درآمدی بر گرگان پژوهی و یاد استاد ایرج افشار یزدی» با حضور استاد کاوه بیات و آقای مصطفی نوری در خرداد ۱۳۹۰.

• همکاری با مرکز تحقیقات آب و خاک گلستان، در برگزاری کارگاه قنات‌های استان گلستان (مرداد ۱۳۹۱).

• همکاری در برگزاری نشست اسناد خانوادگی و هویت ملی (۱۳۹۱) که توسط بخش اسناد تاریخی مؤسسه فرهنگی میرداماد برگزار شد.

• برگزاری نشست «استرآباد در سفرنامه‌های عصر قاجار» (شهریور ۱۳۹۲)

■ حمایت از رساله‌های کارشناسی ارشد و دکتری

با هدف کمک به نگارش مقالات دانشنامه گلستان، مرکز دانشنامه از رساله‌ها کارشناسی ارشد و دکتری با موضوعات تاریخ، باستان‌شناسی، جغرافیا، مشاهیر، جامعه و... سرزمین تاریخی گرگان حمایت کرد و خوشبختانه تعدادی هم تهیه و مورد قبول واقع شده است. اساساً یکی از روش‌های مطالعه، اختصاص موضوع رساله‌ها به استان است. در همین زمینه با تعدادی از اساتید دانشگاه‌های فردوسی و تهران، همچنین دانشگاه‌های دولتی، آزاد و غیر دولتی استان گلستان گفت‌وگو و تبادل نظر شد.

■ میزبانی از شخصیت‌های علمی و فرهنگی کشور

مرکز دانشنامه گلستان در طول سال‌های فعالیت خود، از حضور شخصیت‌های علمی و فرهنگی در مؤسسه فرهنگی میرداماد استقبال کرده و میزبان فرهیختگان بسیار بوده است. در طول این سال‌ها شخصیت‌هایی مهمان مرکز دانش‌نامه گلستان شدند که برخی آنان عبارتند از:

جمعی از اساتید دانشگاه آریا کشور ارمنستان در سال ۱۳۸۷، پروفیسور نذیرجان تورسان‌زاده استاد دانشگاه خجند از کشور تاجیکستان. استاد سیدکاظم موسوی بجنوردی (رئیس) آیت‌اله موسوی بجنوردی (عضو)، دکتر سیدصادق سجادی (معاون)، دکتر علی بهرامیان (عضو) از اعضای مرکز دایرةالمعارف بزرگ اسلامی بود. مرکز دانش‌نامه همچنین میزبان شخصیت‌های ارزشمندی همچون، دکتر محمدعلی موحد، زنده‌یاد استاد حسن انوشه، دکتر جواد نیستانی، استاد علی دهباشی، دکتر قدمعلی سرامی، دکتر رضا شعبانی، استاد کاوه بیات، زنده‌یاد دکتر صادق ملک‌شهمیرزادی، دکتر نورمحمد تربتی‌نژاد، دکتر محمدعلی اکبری، استاد جهانگیر نصری اشرفی، پروفیسور پسرک‌لی، دکتر ایرج افشار سیستانی، حجت‌الاسلام محمدباقر مقدم، دکتر جبرئیل نوکنده، آقای بابک دربیگی، دکتر عباسی، زنده‌یاد حسن رحیمیان، دکتر محمدرضا رحیم‌زاده و... در فروردین ماه سال جاری من میزبان دکتر علی اشرف صادقی استاد بازنشسته دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران و عضو فرهنگستان زبان و ادبیات فارسی، دکتر اکبر ایرانی نویسنده و مدیرعامل مؤسسه پژوهشی میراث مکتوب به همراه آقای جواد محمدی خمک و آقایان طیار یزدان‌پناه

لموکی سرپرست مجموعه پژوهش‌هایی درباره‌ی کرانه‌های دریای کاسپین، محمدابراهیم عالمی نویسنده کتاب راز آوازاها به همراه آناردی عنصری از پژوهشگران ترکمن بودم.

■ انتشار کتاب «گلستانه»

کتاب «گلستانه» با هدف نشان دادن فعالیت‌های مرکز دانشنامه و معرفی سرزمین تاریخی گرگان با ۹ مقاله در بیش از ۴۰۰ صفحه در سال ۱۳۸۹ توسط موسسه فرهنگی میرداماد منتشر و مراسم رونمایی از آن در ۱۶ مرداد سال ۱۳۹۰ با حضور فعالان فرهنگی استان برگزار شد. دکتر احسان یارشاطر مدیر دانشنامه ایرانیکا طی نامه‌ای به مدیر مرکز دانشنامه گلستان در مورد این کتاب نوشت، «این اقدام موسسه فرهنگی میرداماد در خور قدردانی فوق‌العاده است زیرا نقص اطلاعات جغرافیایی و معلومات وابسته به آن بسیار محسوس است. به طور مثال، خدمتتان عرض می‌کنم که ما اکنون دو سال تمام است که در جستجوی کسی هستیم که بتواند مقاله‌ای درباره رفسنجان و سیرجان و بعضی دیگر از شهرها و قصبات کرمان با اصولی که مورد نظر دانشنامه ایرانیکاست بنویسد و به هیچ‌گونه موفق نمی‌شویم، در خارج از ایران هم هر چند متخصصی برای مطالب مهمتر و عمومی‌تر جغرافیایی می‌توان یافت ولی علم به جزئیاتی که مثلاً در مجلد «گلستانه» درباره گرگان و استان گلستان ذکر شده کمتر به دست می‌آید. جامعیت تحقیق و استقصای مطالب در مجلد گلستانه طوری است که خواننده بیش از انتظار خود مطالب دانستنی و آموختنی در آن می‌یابد، امید من اینست که موسسه میرداماد پس از انتشار جلد دوم گلستانه که بی‌شک شامل شرح اوضاع کنونی استان خواهد بود، به استان‌ها دیگر پردازد و نقصی را که فعلاً در معلومات جغرافیایی ایران وجود دارد برطرف نماید.»

■ همکاری با بخش‌های مختلف مؤسسه فرهنگی میرداماد

مرکز دانشنامه گلستان در طول فعالیت خود، از همکاری بخش‌های مختلف موسسه فرهنگی میرداماد برخوردار بوده و خود نیز با آنها همکاری داشته و دارد. چنانچه این مرکز در شکل‌گیری و فعالیت مرکز اسناد و مرکز تاریخ شفاهی همکاری و فعالیت بسیاری داشته و دارد. مرکز دانشنامه گلستان همچنین ضمن استفاده از کتابخانه بزرگ میرداماد، با آن در تهیه منابع همکاری داشته و دارد. دست‌اندرکاران تدوین دانشنامه گلستان همواره سعی می‌کنند در نشریه میرداماد با ارائه مقالات، اخبار و... حضور داشته و از این تریبون در راستای فعالیت خود استفاده بکنند.

■ نشست «سرزمین مادری»

نشست «سرزمین مادری» یکی از جلسات مهم موسسه فرهنگی میرداماد است که تقریباً هر دو ماه یک بار برگزار و تاکنون با استقبال خوب و گسترده مردم مواجه شده است. هدف از برگزاری این نشست، معرفی و شناخت موضوعات فرهنگی-تاریخی و مناطق مختلف استان گلستان و جمع‌آوری روایت شفاهی پیرامون آن است. تاکنون نشست‌هایی با محوریت، ناهارخوران، محله نعلبندان، روستای شاهکوه و نوروز در استرآباد برگزار گردید این نشست‌ها در مرکز دانشنامه گلستان طراحی و مدیریت و با همکاری جمعی از علاقمندان به تاریخ و فرهنگ سرزمین گرگان انجام می‌گردد.

■ همه چیز در سال ۱۳۹۵ به بار نشست

تلاش برای تدوین و گردآوری نخستین دایرةالمعارف سرزمین تاریخی جرجان و استرآباد، در سال ۱۳۹۵ به بار نشست و سه جلد دانشنامه گلستان با ۳۰۵ مقاله (بیش از ۱۶۰۰ صفحه) که توسط ۸۵ نویسنده از سراسر ایران نوشته شده بود، به چاپ رسید. مراسم رونمایی از دانشنامه در سوم اسفند سال ۱۳۹۵ با حضور آیت‌الله سیدکاظم نورمفیدی امام جمعه گرگان، دکتر صالحی‌امیری وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی، دکتر صادق‌قلو استاندار گلستان، آیت‌الله سیدمجتبی نورمفیدی، جمعی از فعالان فرهنگی استان گلستان و هم‌چنین مهمانانی از استان‌های هم‌جوار از جمله استان مازندران برگزار شد.

■ نقد و بررسی و برگزاری «شب دانش‌نامه گلستان»

بعد از انتشار دانشنامه گلستان، جلساتی پیرامون دانش‌نامه با هدف بررسی نقاط ضعف و قوت آن برگزار شد که یکی از مهمترین آن‌ها «نشست نقد و بررسی دانش‌نامه گلستان» در مؤسسه فرهنگی میرداماد بود. هم‌چنین نشست «شب دانش‌نامه گلستان» با حضور جناب آقای علی دهباشی مدیر مسئول مجله بخارا، دکتر بهرام پروین گنابادی و دکتر بهنام قلیچ‌خانی اعضای هیئت علمی دانشگاه، در شامگاه سه‌شنبه ۲۹ آبان ۱۳۹۸ در تالار اندیشه مؤسسه فرهنگی میرداماد برگزار شد که بیش از همه بستر را برای ادامه کار فراهم کرد.

■ ادامه راه و وضعیت فعلی دانش‌نامه گلستان

انتشار «دانش‌نامه گلستان» در سه جلد، آغازی برای راهی بود که می‌بایستی کلیه مدخل‌های دانش‌نامه (تقریباً ۵ هزار مدخل) نوشته شود. از این‌رو بعد از بحث و بررسی‌های لازم و شناسایی نقاط قوت و ضعف و تعیین ساختار جدید، فعالیت مجدد برای نگارش مقالات آغاز شد. هم‌اکنون کار گردآوری دانش‌نامه گلستان با ایجاد «شورای راهبردی» و تأسیس و فعالیت پنج گروه علمی:

۱- باستان‌شناسی و تاریخ. ۲- جغرافیای انسانی، اقتصاد، مراکز فرهنگی، ورزشی، آموزشی، اجتماعی و...
 ۳- فرهنگ عامه و مشاهیر. ۴- هنر و معماری. ۵- علوم و جغرافیای طبیعی
 ادامه دارد. هریک از این گروه‌ها، مسئولیت گردآوری مقالات حوزه خود را دارند که خوشبختانه تاکنون (بهار سال ۱۴۰۳) ۲۲۲ مقاله به نگارش درآمده است. همین‌جا از همه علاقمندان به ایران از سراسر این کشور کهن و پهناور می‌خواهیم ما را در گردآوری و تدوین دایرةالمعارف سرزمین تاریخی جرجان و استرآباد یاری رسانند تا کار مطالعه و پژوهش پیرامون این قسمت از ایران انجام گردد.

■ مشکلات، مانع‌تراشی‌ها و چالش‌ها

دست‌اندرکاران گردآوری و تدوین دانش‌نامه گلستان در طول فعالیت، گرفتار مسائل، مشکلات و حاشیه‌هایی هم شده و با چالش‌هایی سروکار داشتند، از جمله مشکلات، تلاش افرادی بود که به انحاء مختلف سنگ اندازی و فضایی علیه آن ایجاد کردند؟! که خوشبختانه نتوانستند کاری پیش ببرند!

■ کمبود نویسنده

یکی از مهمترین چالش‌ها در گردآوری و تدوین دانش‌نامه گلستان، کمبود پژوهشگر و نویسنده برای

نگارش مقالات بود که همچنان ادامه دارد، اگرچه تلاش‌هایی برای رفع آن انجام شد، ولی باید اذعان کنیم روز به روز این مشکل حادتر می‌گردد!

■ نام دانش‌نامه

یکی از چالش‌ها در گردآوری و تدوین دانش‌نامه به خصوص زمان انتشار، تعیین نام دانش‌نامه بود. بسیاری از بزرگان با انتخاب گلستان برای دانش‌نامه مخالف بودند، چرا که معتقد بودند این نام به هیچ وجه هویت تاریخی این سرزمین را نشان نمی‌دهد. زنده‌یاد دکتر منوچهر ستوده با نوشتن نامه‌ای مرکز دانشنامه را مورد عتاب قرار دادند و به انتخاب نام گلستان برای استان انتقاد داشتند که از حوزه اختیارات ما خارج بود و متأسفانه کسانی در تعیین آن دخیل بودند که اطلاعاتی نداشتند.

هم‌چنین بزرگان بسیاری از جمله استاد سیدمحمدکاظم موسوی بجنوردی، دکتر جبرئیل نوکنده و ... با نام گلستان برای دانش‌نامه مخالفت ورزیدند! مرکز دانش‌نامه، ضمن تأیید دیدگاه‌های این بزرگواران و اعلام این‌که نام «گلستان» برای استان و دانش‌نامه برانزده نیست و هویت تاریخی این سرزمین را دربر نمی‌گیرد، فقط به دلیل تعیین نام استان به گلستان، اقدام به انتخاب نام «دانش‌نامه گلستان» نمود، که امید است روزی نام استان تغییر یابد، که به تبع آن نام دانش‌نامه هم عوض خواهد شد.

■ حامیان استوار

تلاش و فعالیت برای تدوین و گردآوری دایرةالمعارف سرزمین تاریخی جرجان و استرآباد و امروزه گلستان، پشتیبانان و حامیان بسیاری داشت. بسیاری از بزرگان فرهنگی کشور از جمله آقایان سیدکاظم موسوی بجنوردی و دیگر دست‌اندرکاران مرکز دایرةالمعارف اسلامی، استاد حسن انوشه و ... با حمایت‌های معنوی خود به ما انگیزه دادند.

بنیانگذاران مؤسسه فرهنگی میرداماد آیت‌اله سیدکاظم نورمفیدی و حجه‌الاسلام سیدمجتبی نورمفیدی، همچنین مدیرعامل مؤسسه (احمد خواجه‌نژاد) بیشترین حمایت را از انجام این طرح داشتند. در سطح استان گلستان، بسیاری از شخصیت‌ها و فعالان حوزه فرهنگ، همچنین رسانه‌های مکتوب (نشریات) مدیران کل برخی از ادارات و نهادها حامی و مشوق ما بودند، که تقدیر و تشکر از همه آنان را وظیفه خود می‌دانیم.

در فاصله سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۲ فعالیت‌های بسیاری در حوزه گردآوری و تدوین دانش‌نامه گلستان انجام شد، که خود بخشی از فعالیت فرهنگی اهالی سرزمین تاریخی گرگان است و هم‌چنان ادامه دارد. خوشبختانه فعالیت مرکز دانشنامه گلستان مورد توجه اهل فن قرار گرفته است.

چنان‌که استاد علی دهباشی به هنگام بازدید از مؤسسه فرهنگی میرداماد، در یادداشتی نوشتند: «بدون تردید فعالیت‌های پژوهشی و علمی مؤسسه میرداماد در حوزه تحقیقات که در مرکز دانش‌نامه گلستان متمرکز شده، از اهمیت خاصی برخوردار است. گام‌های ارزشمندی که تاکنون مسؤلان و محققان و پژوهشگران در نگارش مداخل دانش‌نامه برداشته‌اند قابل قدردانی و ستایش است. امید دارم توجه به فرهنگ عامه در این منطقه در جزئیات نیز مورد توجه قرار بگیرد. آن‌چه که مهم است گردآوری این منابع

عظیم فرهنگ مردم که هر روز تأخیر، غیرقابل جبران است. برای دوستان آرزوی موفقیت روزافزون در کارهای علمی که بدان مشغولند دارم.» دهباشی هم‌چنین در مراسم شب دانش‌نامه که شامگاه سه‌شنبه ۲۹ آبان سال ۱۳۹۸ در گرگان برگزار شد، در بخشی از سخنان خود گفت: «کاری که در این شهر، در این استان، در این خطه انجام گرفته است. در ابعاد خودش کار بسیار ستایش‌آمیزی است... تمام صفحات این دانش‌نامه به فرهنگ بزرگ ایران و بعد به فرهنگ جهانی افزوده شد. ایران قبل از این دانش‌نامه، این خطه قبل از دانش‌نامه، یک معنی داشت و حالا یک مفهوم دیگری پیدا کرده... من این کوشش را ارج می‌نهم. تمام واژه به واژه‌ی کلماتی که در این دانش‌نامه نوشته شده با عشق به فرهنگ و با علاقه نوشته شده و این‌ها هرگز نمی‌توانست نوشته شود، مگر با عشق و علاقه. این‌ها حاصل مطالعه و تخصص نویسندگانی است که فکر کردند به هر صورت که می‌توانند ادای دین بکنند و دین‌شان را به این صورت ادا کردند و حالا این دیگران هستند که باید این راه را ادامه بدهند با هر کوشش و در هر شکل که می‌توانند کار را ادامه بدهند.»

سید محمدکاظم موسوی بجنوردی بنیانگذار و مدیر دایرةالمعارف بزرگ اسلامی طی سفری به گرگان در ۱۳۸۷ در مورد مؤسسه فرهنگی میرداماد گفت: «حق گرگانی‌هاست که با این تاریخ گسترده و فرهیختگی مردم منطقه دانش‌نامه و یک کتابخانه بزرگ داشته باشند» وی در مورد دانش‌نامه گلستان گفت: «من بخشی از آن‌ها {مقالات} را دیدم. انصافاً خیلی خوب کار شده بود و استاندارد علمی را دارد. دیدم که مقالات شما مثل مقالات دایرةالمعارف ما دارای ارجاعات علمی است و این اعتبار مقالات را می‌رساند. لذا شما شروع خوبی دارید. در تجربه اول و مشکلاتی که این کار مخصوصاً در شهرستان‌ها دارد، انصافاً خیلی خوب پیش رفت مدل شما برای کار استان و محدوده‌ی جغرافیائی کوچک، خیلی خوب و مؤثر است و مطمئن هستم که موفق خواهد بود. باید این کار با جدیت و علاقه ادامه دهید.»

در پایان وظیفه خود می‌دانم از تمامی نویسندگان دانش‌نامه گلستان که افتخار همکاری خود را به ما دادند تقدیر و تشکر داشته باشیم. هم‌چنین یاد نویسندگان فقید، آقایان دکتر صادق ملک شه‌میرزادی، دکتر جمشید قائمی و قربانعلی عباسی را گرامی بدارم. هم‌چنین سپاسگزاری و قدردانی خود را از اعضای شورای راهبردی دانش‌نامه گلستان، آقایان احمدخواجه نژاد، دکتر مزدک دربیگی، محمود اخوان مهدوی، خانم محدثه‌سادات میرحسینی و هم‌چنین خانم مریم محمدشفیع مسؤل دبیرخانه مرکز دانش‌نامه گلستان اعلام می‌دارم. بدون تردید تداوم راه، برای گردآوری و تدوین دانش‌نامه، شناسایی و معرفی این قسمت از ایران عزیز را به همراه داشته و پیش از همه به معرفی، پیشرفت و توسعه میهن کمک خواهد کرد.

■ برای بازدید یا استفاده از مقالات دانش‌نامه، به نشانی الکترونیک زیر مراجعه کنید

<https://gpedia.ir>